

[Formanden.]

2) *Første behandling af:*

Forslag til lov om ændringer i lov om udstykning og sammenlægning m. m. af faste ejendomme.

3) *Første behandling af:*

Forslag til lov om ændringer i lov om opførelse af arbejderboliger på landet.

4) *Første behandling af:*

Forslag til lov om ændringer i lov om oprettelse og supplerung af mindre landbrug m. m. — statshusmandsloven.

5) *Spørgsmål om meddelelse af orlov til folketingsmand Mohr Dam.*

6) *Spørgsmål om indkaldelse af stedfortræderen for folketingsmand Mohr Dam.*

Mødet hævet kl. 14³⁰.

5. møde.

Tirsdag den 11. oktober kl. 14.

Formanden: Medlem af folketinget Vivike har meddelt mig, at han ønsker til ministeren for kulturelle anliggender at stille følgende spørgsmål:

„Vil ministeren overveje at trække sin anbefaling af de militære udvidelsesplaner i Oksbølområdet tilbage, efter at militære køretøjer har forårsaget ødelæggelser på bronzealderkysten i Greerup-Kærgård området?“

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommande spørgetid.

Medlem af folketinget Sigsgaard har meddelt mig, at han ønsker til udenrigsministeren at stille følgende spørgsmål:

„Vil ministeren afkræfte fremkomne oplysninger om, at man fra dansk side har givet tilsagn om ikke at ville modsætte sig Spaniens optagelse i NATO, når Franco trækker sig tilbage?“

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommande spørgetid.

Medlem af folketinget Poul Dam har meddelt mig, at han ønsker til justitsministeren at stille følgende spørgsmål:

„Bliver der ved behandlingen af ansøgninger om tilladelse til offentlig indsamling taget hensyn til andre forhold end de i indsamlingsloven anførte, og såfremt dette er tilfældet, med hvilken hjemmel sker det da?“

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommande spørgetid, eventuelt efter spørgetiden onsdag den 12. ds.

Det er meddelt mig, at *Poul Sørensen* ønsker at udtræde af lønningsudvalget. Til at indtræde i lønningsudvalget i stedet for Poul Sørensen har vedkommende gruppe udpeget *Fuglsang-Damgaard*, som herefter er valgt.

I skrivelse af 7. oktober d. å. anmoder finansministeren om, at der må blive valgt et nyt medlem til ligningsrådet i stedet for fhv. folketingsmand P. A. Rasmussen, der er afgået ved døden.

Den første sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om landbrugsejendomme.

(Lovforslaget (nr. 9) findes i tillæg A. sp. 167, fremsættelsen i tidenden sp. 91).

Formanden: Sammen med denne sag foretages de under punkterne 2-4 på dagsordenen opførte sager, nemlig:

Første behandling af forslag til lov om ændringer i lov om udstykning og sammenlægning m. m. af faste ejendomme.

(Lovforslaget (nr. 10) findes i tillæg A. sp. 219, fremsættelsen i tidenden sp. 91).

[Formanden.]

Første behandling af forslag til lov om ændringer i lov om opførelse af arbejderboliger på landet.

(Lovforslaget (nr. 11) findes i tillæg A. sp. 181, fremsættelsen i tidenden sp. 91).

Første behandling af forslag til lov om ændringer i lov om oprettelse og supplerung af mindre landbrug m. m. — statshusmandsloven.

(Lovforslaget (nr. 12) findes i tillæg A. sp. 189, fremsættelsen i tidenden sp. 91).

Lovforslagene sattes til forhandling.

Carl Petersen: De fire lovforslag, som er til behandling, er alle genfremsættelser, dog med enkelte ændringer. Disse ændringer er enten af redaktionel karakter eller affødt af de drøftelser, der fandt sted i det udvalg, som behandlede lovforslagene i forrige samling, så de giver mig ikke anledning til bemærkninger.

Nyt er, at ministeren vil foreslå beløbsrammen i den kommende udlånslov forhøjet til 50 mill. kr. som anført i fremsættelses-talen; dette forslag vil indgå i drøftelserne. Jeg kan derfor nøjes med at henvise til de principielle betragtninger, jeg på mit partis vegne fremsatte, da lovforslagene i foråret var til første behandling.

Da vi sidst drøftede disse lovforslag, var flere af ordførerne inde på, at det var vanskeligt at tage stilling til det samlede kompleks, før man vidste noget om, hvad ministeren tænkte sig med hensyn til finansieringsmuligheder. Det stod klart efter disse drøftelser, at der stort set var enighed om, at staten under en eller anden form nødvendigvis måtte ind i billedet, og der blev dengang peget på, at det kunne ske enten ved direkte lån eller ved, at staten garanterede. Det er en selvfølge, at begge disse former er anvendelige til at løse problemet. Ministeren har som nævnt i den skriftlige fremsættelse valgt at foreslå de direkte lån. Jeg mener, ministeren har valgt rigtigt, og jeg takker for det.

Fra tidligere indhøstede erfaringer ved vi imidlertid, at det er betydelig lettere at stille penge til rådighed, end det er at fore-

bygge de uheldige virkninger, som næsten altid følger af for store og for lette lånemuligheder. Vi ved også, hvor svært det er at finde de midler, der kan anvendes til at bremse disse uheldige virkninger, og jeg forudser, at det bliver et af de spørgsmål, som kan komme til at optage en del af tiden i det udvalg, som jeg anmoder om bliver nedsat. Jeg mener dog, at ministeren ved at følge indstillingen fra landbokommis-sionen er kommet så nær det rigtige, som det kan forventes. Ministeren vil foreslå at forhøje udlånsbeløbet fra de 12,5 mill. kr. — så vidt jeg husker det var — til 50 mill. kr.

Jeg stiller mig dog tvivlende over for, om dette beløb vil blive anvendt, hvis det, der foreslås, bliver til lov. Jeg har forstået det sådan, at udvælgelserne af låntagerne vil blive individuelt behandlet i jordlovs-udvalget, og at man dér nøje vil undersøge lånsøgenes kvalifikationer. For det første, om vedkommende har jordbruget som hovederhverv. For det andet, om han har både den praktiske og teoretiske uddan-nelse, der i dag kræves for, at et økonomisk resultat kan sikre landmanden en anstændig levestof, når den investerede kapital er forrentet. For det tredje, at den erhvervede jord er købt for, skal vi kalde det en fornuftig pris — dette selvfølgelig for at hindre, at statslånene, som kommer til at stå yderst i prioriteringen, ikke er medvirkende til at forhøje jordprisen. For det fjerde, at der ikke ydes lån til nogen, som har mulighed for at rejse den nødvendige kapital selv, og at alle andre lånemuligheder er udnyttet, før der bevilges statslån. Jeg tror, at de ting, jeg her har nævnt, er det kriterium, som nu anvendes i administrationen, og det ønsker jeg bibeholdt.

Så er der to andre forhold, som også spiller en rolle i bedømmelsen, og det er rentens højde. Jeg er selvfølgelig opmærk-som på, at ministeren allerede har nærmet sig markedsrenten, idet der foreslås 6½ pct. Det spørgsmål kan vel nok rejses, om til-nærmelsen er stærk nok, og jeg håber, at vi i udvalget kan se nærmere herpå, for der ligger jo trods alt dette med 6½ pct. et tilskud i hvert tilfælde på 2 pct., og spørgsmålet er så, om de 2 pct. ikke kan give en forvridning, der senere kan skabe vanskeligheder på andre områder. Jeg vil

[Carl Petersen.]

heller ikke lægge skjul på, at jeg er betænkelig ved at give to udvidede muligheder for forøgelse af lån til den frie sammenlægningsgrænse, som er foreslået til de 45 ha. Men mit parti er villig til at forhandle om de to spørgsmål i et kommende udvalg.

Ja, med disse bemærkninger vil jeg på mit partis vegne foreslå en hurtig og velvillig behandling.

Peter Larsen: Da det kun er ca. et halvt år siden, vi behandlede lignende lovforslag her i tinget, skal jeg ved denne lejlighed nøjes med ganske få bemærkninger, idet jeg samtidig henviser til de udtalelser, jeg på venstres vegne fremsatte i april måned.

Venstre er stærkt interesseret i, at de foreliggende lovforslag bliver gennemført så hurtigt som muligt, og vi beklager den skæbne, der overgik dem i sidste folketingsår. Vi gør det, fordi kravene til en moderne, frisindet jordlovgivning er stadigt voksende, og det er helt nødvendigt, at der nås et resultat, så landbruget bedre kan tilpasse sig de ændrede vilkår. Jeg tror, der er mange landmænd, som med forventning har set frem til en virkeliggørelse af de muligheder og tilbud, der ligger i den ny landbrugslovgivning. Strukturlovsforslaget er jo kun et enkelt, men væsentligt led i den samlede landbrugspolitik, og det er for os at se et helt nødvendigt grundlag for, at man kan forme den videre udvikling. Et effektivt arbejdende landbrug er stadig en betingelse for fortsat velstand, og i en kapitalfattig tid gælder det om at undgå fejlinvesteringer; det mener venstre man kan undgå ved gennemførelsen af disse lovforslag. Derfor er vi også tilfreds med, at man udbygger frivillighedsprincippet, samtidig med at selvejergrundlaget bevares som det bærende element.

Vi finder, at lovforslagene i deres udformning er tilstrækkelig rummelige til at løse landbrugets behov på disse områder, og vi mener ikke, at de er for vidtgående i deres rammer, når der ikke fastsættes nogen tvangsbestemmelser eller lægges op til nogen ensretning med hensyn til fremtidige brugstørrelser — der vil stadig være mulighed for bedrifter af enhver størrelse og art. Men det er lige så givet, at hvis vi skal løse disse problemer, er det nødvendigt med videre

rammer, hvis der ikke fortsat i overvejende grad skal køres på dispensationer.

Ud fra disse og mange andre betragtninger skal jeg på venstres vegne anbefale de to lovforslag, der står først på dagsordenen.

Niels Eriksen: Jeg kan henvise til, hvad jeg sagde ved behandlingen i foråret af lovforslagene vedrørende udlån til arbejderboliger og statshusmandsloven. Jeg vil dog gerne udtale en beklagelse af, at landbrugsministeren har fremsat lovforslaget om statshusmandsloven med den samme forkøbsret, som blev foreslået i foråret. Inden for mit parti anser vi ikke forkøbsretten for nødvendig for at tilgodese den strukturændring, som skal ske; vi tror, det er urigtigt at opretholde den.

Men jeg er glad for, at vi nu fra ministeren har fået tilsagn om et finansieringsforslag. Jordlovgivningen må jo være en helhed, og vi kan ikke drøfte de foreliggende lovforslag uden samtidig at drøfte det økonomiske grundlag for at gennemføre dem; derfor er det rigtigt, at finansieringen kommer ind i billedet. Finansieringsforslagene har indgående været behandlet i landbokommissionen, hvor man var enig om, at det med de økonomiske forhold, der råder, er nødvendigt at give støtte til den strukturændring, som landbrugslovgivningen tager sigte på.

Der er intet erhverv, der rammes så hårdt af inflationen som landbruget, fordi dette erhverv for at blive rationelt producerende skal investere forholdsmeæssigt større beløb end andre erhvervsgrene. Der skal investeres i ordentlige stalde, i hensigtsmæssige maskiner o. s. v. Med de prisstigninger, der hvert år indtræffer — undtagen på landbrugets salgsproduktioner — viger mange tilbage for at foretage disse investeringer, simpelt hen fordi de ikke kan skaffe pengene og også på grund af belastningen ved den høje rente, som vi har. Skal derfor den strukturændring ved sammenlægning af landbrug, der allerede foregår hver eneste dag, resultere i mere rationelle brug, må der gives støtte fra det offentlige, i særdeleshed til de unge; det er jo da også det, loven tager sigte på, for de unge magter ikke at klare det alene.

I landbokommissionen er der peget på en række foranstaltninger til støtte for udbyg-

[Niels Eriksen.]

ningen af et tidssvarende landbrug. Må jeg lige kort nævne dem. Vi har i kommissionen talt om kurstabslån til nyetablerede landmænd og om en rentesikringsordning; vi har talt om skattefri afdrag på gæld efter etablering og om refusion til nyetablerede af stempel- og tinglysningsafgifter, der jo i virkeligheden er en skat på etablering; vi har endvidere talt om fremme af byggeriets rationalisering gennem større midler til byggeforskning og rådgivning og om nedsættelse af bygningsafskrivningstiden fra 80 til 50 år som konsekvens af den tekniske udvikling i landbrugsbyggeriet.

Landbrugsministeren har ikke taget nogen af disse forslag op, men meddeler, at han i stedet vil foreslå at forhøje udlånsmidlerne fra de nuværende 12 mill. kr. til 50 mill. kr. til sammenlægningsmål. Jeg forstår, at ministerens forslag bygger på, at landbrugslovgivningen vedtages, som den er fremsat med den frie sammenlægningsgrænse på 45-75 ha, for her må tingene naturligvis afgjort hænge sammen. Det ene må være en forudsætning for det andet.

Det glæder mig, at ministeren går ind for, at der, før der kan gives statslån, skal optages størst mulige foranstående lån. Det tror jeg er sundt og rigtigt, ligesom jeg tror, det er helt afgørende, hvis pengene blot nogenlunde skal slå til. At renten, som hr. Carl Petersen var inde på det før, skal være nogenlunde den almindelige markedsrente, finder jeg også rigtigt. Der har i kommissionen været nævnt et synspunkt, som jeg ikke synes er helt galt, nemlig at man i boligstøttelovgivningen laver en fast rente, så vidt jeg husker 6½ pct. Jeg ved ikke, om det var helt forkert, hvis vi her fulgte nogenlunde samme linje.

Det, der for mig er meget afgørende, er imidlertid, hvordan disse udlånsmuligheder bliver administreret, og at man ikke i administrationen favoriserer bestemte brugsstørrelser. I landbokommissionens indstilling står, at investeringen skal være af en sådan karakter, at ejendommen på længere sigt

vil kunne udgøre en bæredygtig driftsenhed. Det er svært, synes jeg, i dag at skønne over, hvad der er en bæredygtig driftsenhed. Jeg tror, kriteriet må være, at man ikke hæfter sig for stærkt ved bestemte størrelser, men derimod ved, om det virkelig er produktive investeringer, man udlåner penge til.

Adgangen til lån må være lige inden for hele sammenlægningsområdet. Jeg har gang på gang fra denne talerstol efterlyst forslag til ændring af jordlovenes administration. Jeg tror, det var nyttigt, i særdeleshed når vi nu står over for øget udlånsmulighed, at få lokale jordbrugsnævne ind i billedet. Jeg tror, de bedre kunne skønne over rigtigheden af, hvem der skulle kunne opnå disse lån.

Jeg er bange for, at jordlovsudvalget med den politiske opbygning, det har, ikke er helt så velegnet til at skønne over og vurdere, om den udvidede långivning, der her er tale om, kommer dansk landbrug og landboudommen til størst gavn, og det er jo det, det hele drejer sig om.

Ja, jeg skal på mit partis vegne anbefale en velvillig behandling af de lovforslag, jeg her har omtalt. Vi håber, at de kan indgå som led i hele den jordlovgivning, som vi nu må se at få gjort færdig inden ret mange måneder.

H. C. Toft: Da vi i april måned behandlede de to lovforslag, som er opført først på dagsordenen i dag, gav jeg på mit partis vegne udtryk for de synspunkter, som vi mente ville være de rigtige. Jeg skal derfor fatte mig i korthed og kun understrege, at vi mente, at det ville være rigtigt, om man fritog alle ejendomme på mellem 2 og 7 ha for landbrugsforpligtelse under forudsætning af, at de tillagdes en anden ejendom uanset dennes størrelse. Vi mente, at den frie sammenlægningsgrænse på 45 ha, som landbrugsministeren genfremsætter forslag om, var for lav, og at det ville være rigtigere at tilnærme sig en grænse på op imod de 100 ha, ligesom jeg gav udtryk for, at vi ikke mente

[H. C. Toft.]

det rigtigt, at man forlods skulle tilgodese et tillægsjordsbehov, når man ville give tilladelse til sammenlægning op til 75 ha.

Jeg mindede også dengang om, at formanden for de jyske landboforeninger, præsidenten for Landbrugsrådet, på det jyske venstres årsmøde sidste efterår havde sagt, at det var mest realistisk at tale om en fri sammenlægningsgrænse op mod de 100 ha, ligesom hr. Carl Petersen i sin ordførertale sidste år og i en radiodrøftelse gav udtryk for, at man burde gå højere op. Det vil med andre ord sige, at det dengang blev sagt her i salen fra repræsentanter for partier, der danner et flertal, at man mente, at grænsen var sat for lavt, og derfor håber jeg på, at vi under udvalgsbehandlingen kan nå højere op end den grænse, som landbrugsministeren har foreslået.

Og jeg håber det af én grund til, for jeg har vel bemærket mig, at der er visse ændringer til lovforslagene i forhold til sidste år. Disse ændringer er omtalt i bemærkningerne med undtagelse af én eneste, og det er, at man nu siger, at lovgivningen først skal tages op til revision i folketingsåret 1970-71, mens der sidste år stod 1969-70, og det vil altså med andre ord sige, at revisionen udskydes yderligere et år.

Det er sagt flere gange fra visse sider, at det var godt, man lavede sådanne intervaller, så kunne man efterhånden udvide den arealgrænse, hvortil der var en fri sammenlægningsret. Men jeg tror, det er forkert at bygge på et kort åremål. Jeg tror, man må gå højere op og i et længere åremål give fri adgang til sammenlægning op til en højere grænse; ellers er jeg bange for, at der vil ske store fejlinvesteringer.

Jeg vil gerne på mit partis vegne sige, at vi vil arbejde efter de synspunkter, jeg her har givet udtryk for, beklage, at vi ikke nåede længere i sidste folketingssamling, og håbe, vi får et godt resultat ud af forhandlingerne. Det er simpelt hen en nødvendighed, for udviklingen siden dengang er jo gået i retning af, at endnu færre bliver tilbage ved landbruget. Den sidste tælling viser, at der i forhold til sidste år er 7.000 færre.

Derudover vil jeg gerne sige til landbrugsministeren, at over for den ændring, der er i forslag til lov om landbrugsejendomme i

forhold til sidste år, vedrørende jord, som tilhører kirken, vil jeg gerne tage forbehold ved denne første behandling, idet jeg ikke rigtig kan overskue virkningerne deraf, ligesom det ikke står mig klart, hvordan man vil betragte dette forslag ude i de enkelte sogne. Jeg ser, det er en ændring, som landbrugsministeriet og kirkeministeriet er blevet enige om, men det er jo ikke ligegyldigt, hvordan man vil betragte denne ændring ude i de sogne, som bliver berørt deraf.

Chr. R. Christensen: Selv om de lovforslag, vi har til behandling i dag, er gennemfremstættelser, er der alligevel nogle bemærkelsesværdige ting i dem, som jeg gerne vil hæfte mig ved.

Der er tale om en vis nydannelse i vor jordlovgivning, der viser en erkendelse om ikke af, at fortiden har begået fejl, så dog af, at den fortid, vi har haft, ikke kan bære ind i fremtiden.

Jeg synes, der ligger en styrke i det nye i disse forslag. Til gengæld synes jeg, der er en svaghed i, at man ikke klart bryder broen af til fortiden, og at lovforslagene indeholder en del uklarhed; samtidig med at jeg må hilse det nye i forslagene med tilfredshed og med glæde, så ængstes jeg, fordi man ikke helt frigør sig for noget af det, som jeg ikke fuldt ud kan sympatisere med.

Der ligger i statshusmandslovforslaget en erkendelse af, at når ungdommen, der er beskæftiget ved landbruget, siden krigen er reduceret med ikke mindre end 81 pct., når indtjeningssevnen og indtjeningsmulighederne er begrænsede og afsætningsmulighederne fastlåsedede, er det nødvendigt, at vi omdanner vort landbrug til færre og bedre driftsenheder, og selv om disse love ikke viser vej for en sådan udvikling, for det gør de ikke, så tager de den dog til efterretning.

Jeg kan i det store og hele henviser til mine bemærkninger ved forårets førstebehandling af forslagene til statshusmandslov og lov om arbejderboliger på landet. Jeg vil kun fremhæve, at statshusmandslovforslaget jo indeholder tre ting af særlig interesse.

For det første en omlægning af forkøbsretsbestemmelserne. Den generelle forkøbsret for staten til landbrugsejendomme over

[Chr. R. Christensen.]

56.000 kr.s grundbeløb falder bort; det sker formentlig i erkendelse af, at denne lovbestemmelse ikke mere har betydning, at tiden er løbet fra den, og jeg hilser dette med tilfredshed.

Derimod er forholdet det, at der er tinglyst i øjeblikket forkøbsret på ca. 800 mindre landbrugsejendomme; på dem vil man opretholde forkøbsretten, og jeg synes, det er et mærkeligt forhold. Jeg kan ikke forstå det rimelige i, at man opretholder forkøbsretten for de mindre ejendomme, når man sletter den for de større.

Dernæst foreslår man, at der skal kunne tinglyses forkøbsret på landbrugsejendomme af alle størrelser til formål, der ikke er skarpt afgrænsede. Man skriver „mindre jordbrug“ uden at fastslå, hvad disse jordbrug er. Jeg synes, erfaringerne fra praktiseringen af statshusmandslovens § 8 om forkøbsret viser, at denne bestemmelse både er overflødig og urimelig, besværlig og bekostelig; jeg må derfor mene, at en total afskaffelse af den må tilstræbes ved denne revision af vor jordlovgivning. Det er en plet på den hidtidige jordlovgivning, som jeg synes vi skal have fjernet.

Det tredje er, at man nu foreslår jordrentesystemet afviklet. Det er et system, der har givet anledning til stærk diskussion igennem næsten et halvt århundrede, og jeg kan med glæde konstatere, at man her foreslår, at de krav, som det konservative folkeparti til stadighed er gået ind for, nu tages til følge. Det har vist sig, at jordrentesystemet er uegnet i det praktiske liv, sådan som det har formet sig, og jeg takker, fordi man nu foreslår det afskaffet.

Ordningen foreslås afskaffet på den måde, at man kan frigøre sig for forpligtelsen mod at indbetale én gang grundværdien, og det foreslås endvidere, at der skal kunne ydes jordfondslån, som skal forrentes og afdrages med $\frac{4}{5}$ af grundværdien, af afløsningssummen. Det er en ting, som vi kan drøfte i enkeltheder.

Det er bemærkelsesværdigt, at denne ordning foreslås også at skulle omfatte præstegårdsjord på jordrentevilkår. Jeg er enig i, at man ophæver jordrenteforpligtelsen. Man kan ikke med rimelighed forlange, at centrale områder, som matriklens nummer 1 i praktisk talt hver sogneby udgør,

skal ligge hen uden at have mulighed for at komme til anvendelse på tidssvarende måde, og jeg anerkender den stilling, flertallet af vore menighedsråd har indtaget til denne sag; det er en fornuftig og behersket stilling. Men når man foreslår, at de lån, der skal gives til afløsningssummen, skal gives af præstegårdens kapital, så synes jeg, at det er en betænkelig sag, og når man mener, at kun $\frac{4}{5}$ deraf skal forrentes og afdrages, er man her inde på en lovgivning, der har socialt sigte. Jeg vil mene, at det må være statens opgave at yde dette nedslag og ikke kirken; men også det kan vi forhåbentlig overveje.

Så kommer der endnu en ting, nemlig de nye udlånsregler. Her var det før sådan, at man gav statslån mod lav rente, og disse virkede nærmest som driftstilskud til de brug, der fik disse statslån. Nu foreslår man at give statslån mod en rente, der nærmer sig det normale, og det vil altså sige, at disse statslån nu nærmest skal være en slags etableringshjælp. Før fandt man, at 15 ha middelgod jord skulle være overgrænsen ved ydelse af statslån, og det vil sige, at det var en husmandslov, der var tale om, sådan som navnet jo også angav. Nu vil man give statslån til sammenlægning, supplerings- og bygningsudvidelse af ejendomme, der suppleres helt op til 45 ha, uanset bonitet; det vil sige, at man fra at have en husmandslov nu går over til en landbrugslov, en mere erhvervsbetonet lov, og dermed har statshusmandsloven skiftet karakter. Jeg kan hilse denne karakterændring med tilfredshed. Måske loven også skulle skifte navn. Man har talt om det, men det er for mig underordnet; det afgørende er indholdet og brugen, og der har været talt om, at man her skulle gå over til landbrugsnavn. Jeg vil dog tro, at hvis man skal ændre administrationen af vor jordlovgivning, skal man forud anvise veje, der enten er bedre eller billigere, og som i hvert fald ikke vil få vort administrationsapparat til at vokse urimeligt.

Medens der altså er klarhed med hensyn til overgrænsen for, hvornår der bør ydes statslån, er der nogen uklarhed, hvad angår undergrænsen. Der står i lovforslaget, at man kan — og jeg forstår: kun kan — yde lån, såfremt bruget derved opnår en sådan størrelse, at det på længere sigt må

[Chr. R. Christensen.]

anses for egnet til opretholdelse som en bæredygtig driftsenhed. Det er jo velklingende ord, men noget uklare. Hvad er „en bæredygtig driftsenhed“? Vil det sige, at man vil godkende statslån til sammenlægning af landbrugsejendomme med 5 ha + 5 ha? Vil det sige, at man måske endda ligefrem vil favorisere dem, eller vil man bidrage til en virkelig rationalisering, således at man undgår gentagelse af de fejlinvesteringer, vi har haft så mange af siden krigen, fejlinvesteringer, som har kostet penge, og som har kostet kræfter i mange henseender? Jeg håber, vi under udvalgsbehandlingen kan få hele dette problem nærmere afklaret, og jeg kan på mit partis vegne anbefale en velvillig udvalgsbehandling, men må samtidig forbeholde mig, at de synspunkter, jeg her har gjort gældende, imødekommes.

Må jeg endelig angående forslaget om ændringer i lov om opførelse af arbejderboliger på landet sige, at jeg ved denne lejlighed ikke skal komme ind på rimeligheden af denne lovs videreførelse, men kun konstatere, at man også her foreslår jordrentesystemet afviklet, og også dette kan jeg hilse med tilfredshed.

Skytte: Hvad man ikke når af arbejde den ene dag, må man normalt tage fat på den næste, og det er jo det, der sker med disse fire lovforslag. De blev ikke færdigbehandlet i sidste samling, altså må vi nu til at behandle dem igen.

Der er her givet udtryk for beklagelse over, at de ikke blev færdigbehandlet. I stedet for at deltage i denne beklagelse, udtaler jeg ønsket om, at udsættelsen måtte bidrage til, at vi kunne opnå enighed om disse fire lovforslag; for sandheden er jo den, at når forslagene ikke blev færdigbehandlet, skyldes det dels det rent saglige, at man ikke har kulegravet dem tilstrækkeligt, men dels også — og det synes jeg ikke der er nogen grund til at skjule — at der på intet tidspunkt i udvalget har været et flertal for de fremsatte lovforslag som helhed — på intet tidspunkt. Det fremgår i øvrigt også af debatten her, at sådan forholder det sig, og det, der så bliver afgørende for forslagernes skæbne, er, om vi i den kom-

mende vinter kan forhandle os frem til, at der i hvert fald står et flertal bag dem.

Hvis det skal blive tilfældet, tror jeg ikke, vi kan undgå forandringer og slet ikke tilføjelser, og i den forbindelse vil jeg med det samme udtrykke min glæde over, at der nu er skred i forslagene om finansieringsmuligheder — dem skal jeg i øvrigt ikke komme stærkt ind på her. Jeg kan tilslutte mig meget af det, hr. Carl Petersen sagde om kvalifikationerne for at opnå lån. Det gælder dog her som andetsteds, at vi ikke skal lave bestemmelserne og reglerne så stive, at vi ikke kan praktisere dem til hverdag; men ellers synes jeg, at hovedlinjen i det, hr. Carl Petersen sagde, er rigtig. Hvad angår udtrykket „dagens rente“ holder jeg dog på, at når man siger „dagens rente“, behøver det ikke at være dagens højeste rente, og derfor tror jeg nok, at 2 pct. over det, der er foreslået, i alle tilfælde vil være for højt; jeg for min del kan for så vidt godt tilslutte mig den rentesats, jeg forstår vil blive foreslået. Det er ikke det, vi behandler her, men det kan vi jo vende tilbage til.

Det samme gælder spørgsmålet om, hvor højt oppe i brugsstørrelserne der skal ydes lån til sin tid. Det er jo noget, der behandles her som en ændring til det ene af lovforslagene, hvori man simpelt hen foreslår lån op til sammenlægningsgrænsen. Hvad det angår, vil jeg for min del afvente og se, hvilken sammenlægningsgrænse der bliver gældende, når forslagene er færdige. Jeg tvivler på, at det bliver den foreslåede, og jeg vil gerne tilføje: der er intet aktuelt behov for denne høje sammenlægningsgrænse. Det kan ses alene deraf, at under de nugældende love, hvor højeste sammenlægningsgrænse jo er 15 ha af bedste jord, har vi ifølge statistikken i fjor nedlagt over 4.000 landbrug. Jeg tror i og for sig, det er et tilstrækkeligt antal; bliver vi ved med det, kommer der i hvert fald en dag, da jeg tror, mange vil holde igen og sige: nu går det for vidt med nedlægningerne. Jeg føler mig altså overbevist om, at der intet aktuelt behov er for de høje grænser, men det er da noget af det, vi er parat til at forhandle om.

Fremfor betydningen af et absolut tal, når det drejer sig om sammenlægning, vil

[Skytte.]

jeg understrege betydningen af, at finansieringsforholdene lægges sådan til rette, at de kan medvirke til, at de, der har brug for jord, også økonomisk får en mulighed for at købe jord, og jeg vil fremdeles også lægge stor vægt på beliggenhedsforholdet, idet jeg tror, det vil være urationelt og altså ufornuftigt, hvis vi ikke sørger for at bevare den gode jordfordeling, vi har her i landet.

Der er under debatten i dag rejst spørgsmål om en ændret administration af jordlovene. Når jeg hører hr. Niels Eriksen, der talte efter venstres første ordfører, hr. Peter Larsen, så må jeg sige, at det jo godt kan virke lidt stærkt, at hr. Niels Eriksen her frakender hr. Peter Larsen saglig indsigt og evne til at administrere, for Peter Larsen er jo medlem af jordlovsudvalget. Den slags synes jeg man skal afgøre inden døre.

Det er min erfaring — jeg er jo for tiden ikke valgt af folketinget, jeg er altså ikke politisk repræsentant i jordlovsudvalget — at de politiske repræsentanter, som man siger, er udvalgt efter kvalifikationer og er særdeles velegnede til arbejdet i jordlovsudvalget.

Jeg vil også gerne understrege, at jeg ligesom hr. Niels Eriksen er tilhænger af decentralisering, og at jeg vil gerne gå med til oprettelse af lokale jordbrugsnævn; men det system, vi har i dag, virker på lignende måde. Vi har i hvert amt en husmandsbrugskommission, hvor landbo- og husmandsforeningerne er repræsenteret, og hvor der er en af landbrugsministeren udnævnt formand, og der virker i hvert amt et landbrugskyndigt medlem. Selve systemet behøver ikke at udbygges så meget for at kunne virke som lokale jordbrugsnævn. Jeg er for min del, og jeg kan sige på mit partis vegne, i høj grad villig til at drøfte rent sagligt, hvordan vi bedst kan få det tilrettelagt. Det bedste vil jo være, om man i loven lægger sådanne regler til rette, at det, det drejer sig om i øvrigt, simpelt hen er at administrere dem i lovens ånd og efter lovens bogstav. Gør man det, vil administrationen selvfølgelig fremdeles være vigtig, men så vil den i hvert fald være lettere at klare til hverdag.

Jeg skal ikke ved denne lejlighed sige mere om lovforslagene. Vi førte en prin-

cipiel debat i april, da vi sidst behandlede de da fremsatte lovforslag, og jeg kan for min del henvise til, hvad jeg dengang sagde; vi er i det radikale venstre villige til at medvirke til love, der indeholder bestemmelser om den nødvendige frigørelse, så landbrugsstrukturen kan tilpasses de ændrede produktions- og arbejdsforhold, og vi vil i udvalget medvirke til, at det kan ske. Vi vil medvirke til, at der kan gennemføres enkle og klare regler for nedlægning og sammenlægning af landbrugsejendomme, og at der tillige skabes sådanne muligheder, derunder finansieringsmuligheder, at jorden fra nedlagte brug kan komme derhen, hvor den naturligt hører hjemme, og det vil i første række sige, at jorden bør komme dem til gode, der har for lidt jord til deres ejendom. Endelig vil vi medvirke til — og det anser jeg for noget meget væsentligt — at der fortsat er reelle muligheder for at bevare selvejet som den bærende brugsform inden for dansk landbrug.

Morten Lange: Det er jo utvivlsomt, at de her foreslåede love giver mulighed for ganske dybtgående strukturændringer i det danske landbrug. Alene af den grund er det helt naturligt, at de bliver undergivet en behandling, som kommer til at strække sig over et par folketingsår. Det kan jeg kun se som en rimelig ting. Der var ingen grund til at haste dem igennem inden sommerferien, og det blev da altså heller ikke tilfældet.

Alligevel forekommer det mig, at de strukturændringer, der må kunne forudses, i virkeligheden savner en væsentlig forudsætning, som ikke er med i de pågældende lovforslag. Vi mangler, inden vi går i gang med at møblere om på det danske landbrug i større stil, i ganske epokegørende grad en landsplan, som kan pege på, hvor det i fremtiden vil være fornuftigt overhovedet at foretage sådanne store investeringer i landbrugsmæssige forhold, og hvor man med rimelighed må kunne holde mere tilbage. Det er klart, at der er en række paragraffer, hvorefter forskellige instanser vil kunne holde igen, hvis der sker ting, som ser ud til at stride imod en fornuftig udvikling, men det havde været usigeligt meget nemmere at ændre dansk landbrugsstruktur på rimelig og fornuftig vis, hvis det kunne ske

[Morten Lango.]

inden for rammerne af en almindelig landsplan, som skelnede imellem de primære landbrugsområder og de områder, som i fremtiden må formodes at have en mere sekundær stilling med hensyn til landbrugsmæssig udnyttelse. Landsplan er imidlertid noget, vi læser om i avisen en gang imellem, men noget, vi ikke har; det ville være særdeles gavnligt, om vi meget snart kunne få en lovgivning, der trak sådanne hovedlinjer op for udnyttelsen af jorden her i landet.

Som sagt, det har vi ikke, og nu må vi altså se at tilpasse landbrugslovene så godt som muligt efter den, jeg havde nær sagt mangel på overordnet lovgivning, som gør, at det er en hel del vanskeligere.

Jeg skal med det samme sige, at arealgrænserne jo foreslås ændret på helt gennemgribende vis i disse lovforslag. Det er ikke de sædvanlige småskridt, der vil blive foretaget, det er et spring. Det er et spring, der er så langt, at en hvilken som helst diskussion om, hvorvidt man nu skal lægge 5 eller 10 ha mere på, dog formodentlig ikke har nogen som helst realitet i sig.

Hr. H. C. Toft kunne da vistnok strække sig til også denne gang at mene, der skulle lidt mere på, men det var dog ikke det overbud, vi plejer at få, og jeg havde indtryk af, at han ikke mente det så forfærdelig varmt. Grænserne her må bestemt siges at være blevet sat højt nok. Jeg har for min part lyst til i udvalget endnu en gang at se på, om de fastsatte grænser er rimelige, men jeg mener, at spørgsmålet om arealgrænserne formodentlig ikke er helt så vigtigt, som man vil gøre det til; det er snarere spørgsmålet om den samlede produktion for de pågældende landbrug, der har interesse, end lige netop spørgsmålet om jordtilliggendet.

Som sagt, jeg vil gerne endnu en gang se nøjere på disse arealforslag i udvalget, men jeg vil håbe, at det ikke skal vise sig at være et kardinalproblem, så vi skal lade os vildlede til at tro, at spørgsmålet om hektarer er et spørgsmål om dansk landbrugs fremtid.

Jeg tror, det vil være gavnligt, om vi også ved behandlingen af disse lovforslag kan få et andet synspunkt frem, nemlig ønsket om, at der i forbindelse med omlæg-

ningen af dansk landbrug må ske en rimelig arrondering. Det har at gøre med, hvad jeg sagde før om landsplanen, men jeg tror, at lige så vigtigt som det er at sikre tillægsgjord, lige så vigtigt er det at se på, om der er arealer, som vil egne sig til at blive trukket ud af den landbrugsmæssige drift. Der er sikkert en hel del, der kan komme i betragtning.

Der er naturligvis punkter i de lovforslag, der her er fremsat, som giver mig anledning til en temmelig svær betænkelighed. Som sagt, arealgrænserne kan jeg måske endda akkviescere ved, det får vi se på, men jeg er bekymret over de store muligheder, der i realiteten er for samlinger af ejendomme under én ejer. Hvis man benytter sig af alle lovenes muligheder og endvidere af en velvillig landbrugsminister — og landbrugsministeren plejer jo her i landet at være velvillig — kan jeg da for mig se nogle ganske overordentlig store jordsamlinger. Det er formodentlig ikke hensigten, men hvis det ikke er hensigten, kunne det godt være, man skulle gøre det lidt mindre nemt for en landbrugsminister at være velvillig og have mulighed for det efter loven. I realiteten er ét brug én ejer jo en meget rimelig og smuk formel; såfremt der ikke bliver tale om sammenlægning, er det stadig væk den rigtigste ting. Det forekommer mig, at alt andet bør være undtagelsen, og at andre muligheder har fået en lidt for stærk stilling i disse lovforslag. Men det kan vi jo se på.

Jeg er også bekymret over, at man nu har måttet skride til forslag om afløsning af jordrentebrug. De har været udtryk for en overordentlig fornuftig og besindig idé. Det havde været overordentlig godt for dansk landbrug, om vi i dag kunne have sagt, at jordrentebruget var den dominerende form, den man havde valgt; så er jeg helt sikker på, at spørgsmålet om landbrugsforrentningsprocent i dag havde haft en helt anden placering. Jeg er ikke i tvivl om, at landbruget havde gjort bedre ved at acceptere denne idé end stadig væk at køre på med love, der har undermineret den. Jeg tør ikke garantere for, at det overhovedet er saglig forsvaret til at køre videre med de resterende jordrentebrug, men det er meget beklageligt, at vi er kommet i den situation, at en sund ejendomsordning ikke længere vil være mulig efter bestående lov-

[Morten Lange.]

givning. Det bliver i hvert fald med sorg, hvis man skal akkviescere ved, at denne fornuftige ordning går ud af dansk lovgivning.

Der er fremsat forslag om en ny lov, som stadig væk hedder statshusmandsloven, men den titel får formentlig ikke lov til at overleve. Den vil i hvert fald ikke passe til lovens indhold. Det er i realiteten her, man begynder at gå ind på spørgsmålet om landbrugets finansiering. Vi anser hovedtrækkene i dette lovforslag for at være særdeles fornuftige. Det indeholder træk, der går væsentligt videre end den øvrige landbrugslovgivning i retning af, at man kan stille krav om uddannelse, krav om kundskaber, krav om landbrugsmæssig dygtighed.

Jeg anser det for at være af den største betydning for dansk landbrugs fremtid, at man får valgt de bedste driftsherrer ud til at bestyre de brug, der efterhånden bliver tilbage. Jeg håber, vi efterhånden får pumpet så mange penge over i den såkaldte statshusmandslov, at vi på den måde bliver i stand til at kontrollere, at dansk landbrugs brugere — de, der skal stå for driften — bliver de bedst kvalificerede. Det er noget, vi alle sammen kan være tjent med, og det er udmærket, at vi har denne lov til at tilgodese det for en lang række af de brug, der bliver oprettet.

Jeg kan støtte hovedtrækkene i statshusmandslovens finansieringsprojekt; jeg havde nær sagt, at jeg vil håbe, de 50 mill. kr. ikke bliver tilstrækkeligt, for jeg ser gerne en udvikling som den nævnte i landbruget. I alle tilfælde kan jeg støtte den ramme, som her stilles i udsigt. Jeg håber, det bliver til fremgang for landbruget at få en forøget finansiering på denne måde.

Jeg skal imidlertid ikke lægge skjul på, at den velvilje, mit parti viser hvad angår disse millioner, naturligvis har en ganske klar afgrænsning over for andre millioner, som jeg er helt sikker på vi kommer til at diskutere om ikke så forfærdelig lang tid i dette høje ting; dér er vor velvilje ikke nær så stor. Vi kan snakke om at sætte de 50 mill. kr. op, men der er bestemt mange andre former for landbrugsstøtte, vi anser for at være meget mindre vel anvendt, meget mindre klogt og meget mindre tjennende dansk landbrugs fremskridt; dem vil

vi se på med en helt anden form for skepsis. Når vi giver vor støtte her, er det med vilje, for vi mener, det gavner såvel dansk landbrug som Danmark i det hele taget.

Jeg er meget villig til at gå ind i en udvalgsbehandling af disse lovforslag; de bør fortsat behandles med omhu. Hr. Carl Petersen håbede, det ville ske hurtigt; det bør man jo altid håbe, men jeg håber blot ikke, det vil ske for hurtigt. Det er vigtige love, og nok har vi haft en landbokommission til at kulegrave problemerne, men når man ser, hvor stor uenigheden har været i den kommission om en lang række spørgsmål, skulle det dog være sært, om netop det, som har en slags helt eller halvt flertal bag sig, er de lykkeligste løsninger. Lad os grave lidt mere i det; jeg tror, meget af dette kan blive bedre, og mit parti vil gerne medvirke hertil.

Bækgaard: Som det allerede er sagt flere gange, er de 4 lovforslag, vi har til første behandling i dag, næsten identiske med de lovforslag, som i sidste folketingssamling var til første behandling. Ligesom dengang vil jeg gerne have lov til at knytte nogle bemærkninger til lovforslagene om landbrugsejendomme og om udstykning og sammenlægning m. m. af faste ejendomme. I øvrigt må jeg henvise til det, jeg sagde den 14. april — det kan læses i Folketings-tidende 1965-66 sp. 4788-91.

I mit parti er vi tilfreds med den ændrede formulering i lov om landbrugsejendomme af § 13, stk. 1, som tydeliggør, at der ikke skal tages hensyn til behov for tillægsjord, når der sammenlægges indtil 45 ha. Det er efter vor opfattelse vigtigt, at det klart fremgår af lovens tekst, at ved sammenlægning op til en arealstørrelse på 45 ha kan den enkelte selv træffe bestemmelse, uden at der gribes forstyrrende ind fra anden side; jeg tror, der herved fjernes et irritationsmoment, som ofte har virket forhalende på sammenlægningsageres løb.

Også den ændrede formulering af § 13, stk. 4, nr. 1, kan vi give vor tilslutning. Den tydeliggør, at hvor der opnås en bedre driftsmæssig beliggenhed af jorderne til de enkelte landbrugsejendomme, kan sammenlægningsgrænserne fraviges. Jeg tror, vi her er ved noget, som kan have stor betydning i

[Bækgaard.]

den udvikling, vort samfund er inde i. Jeg tænker på de mange stærkt trafikerede landeveje, som ved omlægninger o. lign. skiller en landbrugsejendoms jordarealer helt eller delvis fra ejendommens avlsbygninger. I mange tilfælde betyder det for det første en stærk forringelse af brugsværdien, fordi der må ofres mange timer i årets løb med at holde tilbage for trafikken, og for det andet kender jeg mange tilfælde, hvor det har medført, at sådanne brug simpelt hen har måttet give afkald på at have kvæghold, fordi det er uforvarsligt både for dem selv og landevejens trafik at krydse kørebanen med kreaturer. Kvægets gangart og den moderne motortrafiks hastighed passer nu engang ikke sammen. Det er mit indtryk, at der ved vejanlæg o. lign. ofte påføres ejendomsbesiddere ret betydelige økonomiske tab og ulemper, hvis størrelsesorden samfundet ikke helt gør sig klart. Samtidig er det vigtigt at fastslå — og det er vi vist alle enige om — at trafikikkerheden bør være så god som overhovedet muligt. Jeg har nævnt det her, fordi jeg ser det som en af landbrugsministeriets store opgaver fremover, at der etableres et nært samarbejde med f. eks. statens vejdirektorat og de kommunale vejorganisationer, således at der gøres alt muligt for, at der bliver en god jordfordeling langs vore landeveje, især de stærkt motortrafikerede.

Hvad angår de ret udførlige skriftlige bemærkninger til samme lovforslags § 20, kan jeg give tilslutning til de tanker og synspunkter, der her gives udtryk for. Af erfaring fra forholdene hjemme i mit sogn ved jeg, at kirkelige besiddelser kan hindre en naturlig udvikling, og derfor vil det være godt, at der skabes grundlag for, at folkekirken kan erhverve jordarealer andetsteds mod afhændelse af dens nuværende besiddelser. I mit parti er vi da også indforstået med, at størrelsen af de kirkelige jordbesiddelser forbliver nogenlunde uændret.

Jeg skal ikke gøre flere bemærkninger her, men til sidst kun lige understrege noget af det, jeg sagde i april.

Ligesom dengang er det for de uafhængige stadig et spørgsmål, om vi i det hele taget skal have arealgrænser fastsat i selve loven. Vi mener stadig, at lokale nævn vil kunne

administrere og kontrollere, om vor landbrugsstrukturens udvikling kommer til at gå i den rigtige retning.

Jeg vil endvidere gerne efterlyse det af landbrugsministeren bebudede lovforslag om økonomisk støtte til generationsskiftet i landbruget. Efter mit partis opfattelse haster det svært med en stillingtagen her, såfremt landbruget så nogenlunde skal bevare sin nuværende valutaandtjening.

I tilknytning hertil vil jeg igen lige minde om de høje stempelafgifter, vi belaster generationsskiftet med. Det er urimelige afgifter, som med hensyn til uddannelse og etablering stiller landbrugets unge endnu dårligere i forhold til andre unge, end de er stillet i forvejen.

Til lovforslaget om udstykning og sammenlægning af faste ejendomme har jeg ingen bemærkninger, og jeg kan slutte med at udtrykke ønske om og interesse for, at de to lovforslag må være med til at give landbruget en god lovgivning.

Erik Østergaard: De foreliggende lovforslag er jo næsten identiske med dem, der blev fremsat i foråret. De nåede dengang kun gennem første behandling, og jeg skal i denne omgang nøjes med i store træk at henvise til, hvad jeg ved den lejlighed udtalte på mit partis vegne, og kun understrege enkelte punkter.

Vi synes godt om den foreslåede afløsning af jordrenten og kan i hovedsagen gå ind for det, som er foreslået i arbejderboliglovforslaget. Det vil medvirke til at give fastere og stabilere rammer for disse brug — både for brugene og vel også nok for husene, men det har jo særlig betydning for brugene. Undtaget må dog de brug være, der er oprettet på præstegårdsjord, idet kirkerne jo ikke kan være tjent med at tage det 20 pct.s nedslag i indtægterne, som vil komme, hvis alle disse brug stilles lige, som det sker i forslaget. Jeg må derfor henstille til det udvalg, som skal arbejde med sagen, at det for disse brugs vedkommende finder en anden og bedre løsning, sådan at kirkerne kan blive holdt skadesløse.

Angående lovforslag nr. 12 vedrørende statshusmandsloven har jeg kun et par bemærkninger. Da vi i foråret havde dette lovforslag til første behandling, gik jeg stærkt imod, at statens forkøbsret, som

[Erik Østergaard]

skitseret også i det foreliggende lovforslag, skal udvides til ved ejendomshandler at omfatte alle brug. Jeg finder stadig væk denne bestemmelse ganske urimelig og upraktisk, et irritationsmoment og et alvorligt indgreb i den private ejendomsret, som aldeles ikke hører hjemme i et lovforslag.

Jeg er tilfreds med, at man har forbedret finansieringsmulighederne, som det er skitseret i lovforslaget, således at alle ejendomme ved sammenlægning op til 45 ha får mulighed for lån gennem staten i den udstrækning, som det må skønnes at være forsvarligt. Jeg kan helt gå ind for de tanker, som af andre er fremsat i denne forbindelse: at både egenkapital og kvalifikationer vil blive taget i betragtning, således at disse penge bliver sikkert og vel anbragt.

Det har jo sin store betydning, at disse jordlove ikke får for snævre grænser; de skal jo danne basis for hele det samlede landbrugs fremtidige udvikling. Der er vel ingen af os, der her i dag er så kloge og kan se så langt ind i fremtiden, at vi nøjagtigt ved, hvordan ejendomsstørrelserne skal være; de bestemte grænser, som vi ser skitseret i de foreliggende lovforslag, er jo kun forsøg på at gøre det rigtige. Lad os håbe, at disse love kan sikre en heldig udvikling.

Niels Westerby: Som de øvrige ordførere vil jeg fatte mig i korthed, fordi vi har haft en førstebehandling af de samme lovforslag i april måned, og henvise til de bemærkninger, som jeg på liberalt centrums vegne gjorde dengang. Men der er en række centrale ting i det, der er blevet drøftet i dag, som jeg gerne vil sige lidt om.

Den ene er spørgsmålet om brugsstørrelsen. Landbrugsministeren foreslår, at der skal være fri sammenlægningsret op til 45 ha, og at der efter dispensation kan gives fri sammenlægningsret op til 75 ha, hvis ikke der er behov for tillægsjord. Vi føler os i liberalt centrum ikke overbevist om rigtigheden af disse grænser. Det er meget vig-

tigt i et moderne samfund, at der er så frie tilpasningsmuligheder som overhovedet muligt. Der er ingen, der beskæftiger sig med virksomhedernes størrelse inden for industrien eller inden for handelen — det være sig engros- eller detailhandel — og det er også i høj grad et spørgsmål, om det er rigtigt at have disse bånd på landbrugsudviklingen.

Vi tror, at man alt for meget hæfter sin opmærksomhed ved selve hektarantallet. Hvorfor kun hæfte sig ved det? Det er jo ikke det afgørende for, om et landbrug er stort eller lille; det afgørende for, om et landbrug er stort eller lille, er i lige så høj grad, hvor meget kapital der er investeret i dette landbrug. Man kan i høj grad forestille sig, at et landbrug med et lille jordtilliggende og med en stor investeret kapital — altså et landbrug, der er stærkt specialiseret, mekaniseret og rationaliseret — må kaldes et stort landbrug, mens man omvendt kan tænke sig, at et landbrug med et stort jordtilliggende, men med meget ringe kapitalinvestering og med en ekstensiv drift, må kaldes et lille landbrug. Vi tror ikke på, at det er rigtigt i en tilpasningstid at lave bånd for landbrugets udvikling. Vi ved jo alle, at der ikke er unge landmænd til at overtage de brug, der er. Vi ved alle, at for hver årgang er det oftest sådan, at der kun er en tredjedel af de unge, der skal til til at overtage de bestående brug. Derfor vil der i fremtidens Danmark blive meget færre brug, end tilfældet er i øjeblikket — alene af den grund.

Men for at ordne et landbrug, som har den fornødne effektivitet og produktivitet, vil det også være nødvendigt, at de enkelte landmænd får lov til at tilpasse sig udviklingen. Jeg tror, man skal være meget forsigtig med i det høje ting at gøre sig til dommer over, hvad den rigtige brugsstørrelse er. Jeg ved godt, at en hvilken som helst ordfører eller et hvilket som helst medlem af det høje ting vil indrømme, at han eller hun ikke er i stand til at vurdere, hvor stort et landbrug bør være; det kan

[Niels Westerby.]

man heller ikke. Men det, det for os drejer sig om, er at give den enkelte landmand en chance for at finde ud af, hvad der er den rigtige brugsstørrelse for ham, når han skal producere og tilpasse sig afsætningsvilkårene og produktionsvilkårene.

Vi mener altså med andre ord, at landbruget skal have frie forhold på dette område, og vi mener ikke, det er farligere at give landbruget friere forhold på dette område, end det er at give andre erhverv frie forhold. Liberalt centrums folketingsgruppe er indstillet på, at der bør være fri sammenlægningsret, at de enkelte landmænd må have lov til selv at finde den rigtige brugsstørrelse. Vi forbeholder os ved andenbehandlingen af lovforslaget at stille ændringsforslag herom. Vi kan ikke fatte, at det er rigtigt i en tilpasningstid og i en udviklingstid at lægge en overgrænse — oven i købet så lav en overgrænse — som det foreslås ved denne lovgivning.

Vi har bemærket, at den konservative ordfører mener, man burde gå op til 100 ha, men det finder vi heller ikke er rigtigt; det er ikke rigtigt at lave en kunstig grænse, som folk begynder at sammenlægge og investere op til. Derved får vi alt for let den mulighed frem, at der bliver tale om fejlinvesteringer i landbrugsbedrifter af en ganske bestemt størrelse; og det er meget vigtigt, da dette land er meget kapitalfattigt i forhold til de behov, der er for kapital, at vi ikke får investeret i virksomheder, som har en forkert størrelse. Jeg tror, at de enkelte landmænd, de enkelte arbejdere ude i landbruget er i stand til selv at finde ud af, hvad der er den rigtige størrelse for dem, og det giver den bedste garanti for, at man ikke får fejlinvesteringer. Men fastsætter man i lovgivningen en kunstig grænse, kommer man til at løbe denne risiko i meget højere grad, end man ellers ville gøre det. Derfor er vi indstillet på — også af mange andre grunde, men jeg skal fatte mig i kortshed — at der bør være fri sammenlægningsret inden for landbruget, og vi forbeholder os, som jeg sagde før, at stille ændringsforslag herom ved lovforslagets anden behandling.

Dernæst et par ganske korte bemærkninger om finansieringssiden. Jeg anser det for et mindst lige så vigtigt spørgsmål som

spørgsmålet om brugsstørrelsen, at landbruget får en nemmere adgang — jeg siger udtrykkeligt en nemmere adgang — end nu til billigere kapital, det vil sige til en lavere rente end nu. Når der bliver færre landmænd og disse færre landmænd skal have et godt udkomme — og det skal de, for de er ikke med i den velstandsudvikling, der i øvrigt er i samfundet — og vi samtidig skal opretholde en produktion af et omfang, som der er mulighed for at afsætte til udlandet, og landmændene ikke skal komme til at svede alt for meget, og meget mere end man gør det i andre erhverv, er det uhyre vigtigt, at landbrugerne får nem adgang til billig kapital, således at de kan rationalisere og mekanisere og specialisere så meget som overhovedet muligt. Hvis ikke det er tilfældet, kan man ikke opnå den tilstrækkelige produktivitet.

Det er naturligvis i første række et spørgsmål om den almindelige økonomiske politik, og det er naturligvis et spørgsmål om et lavere renteniveau og en større likviditet på kapitalmarkedet. Jeg skal ikke føre en debat om det her, kun nævne, at liberalt centrum mange gange i folketinget har fremsat forslag, som skulle lette situationen på det almindelige kapitalmarked og fremkalde et lavere renteniveau, noget, der ville gavne landbruget, boligbyggeriet og de øvrige erhverv.

Landbrugsministeren har været inde på spørgsmålet om at give særlige tilskud til de mindre brug i forbindelse med den friere strukturmulighed, der er i den lovgivning, der her er fremsat forslag om. Det drejer sig om 50 mill. kr., og det drejer sig om at yde dem til en rentefod på 6½ pct. Her vil jeg gerne gøre opmærksom på, at i forhold til de kapitalbehov, landbruget har, forslår dette, jeg havde nær sagt som en skrædder et vist sted. Det er jo ikke det, det i virkeligheden drejer sig om, når talen er om at løse landbrugets kapitalproblem. Vi er meget betænkelige ved at lave den slags, jeg havde nær sagt kunstige tilskudsordninger, hvor man efter ganske bestemte kriterier prøver at hjælpe ganske bestemte arbejderbrug; det mener vi ikke er den rigtige måde at gøre det på.

Vi mener, at den almindelige økonomiske politik må være hovedsigtet. Men jeg vil gøre den tilføjelse, at der i særlig grad er

[Niels Westerby.]

et problem om kapitalmangel for landbrugets vedkommende, og det rejser i høj grad det spørgsmål, om ikke man skulle se på alle de bistandsregler, der er over for landbruget. Der er hjemmemarkedsordningen, og der er en række ordninger med direkte økonomiske tilskud i form af bistand til landbruget i en vanskelig tid. Og vi forstår så udmærket godt, at man har en lovgivning med dette sigte. Men spørgsmålet er, om ikke man skulle dreje sigtet noget mere over i retning af produktivitet og noget mindre i retning af at hjælpe dem, der sidder hårdt i det, for jeg tror, man hjælper dem, der sidder hårdt i det, bedre på længere sigt ved at give dem større mulighed for at opnå en større produktivitet. Derfor er det et spørgsmål, om en lang række af de midler, som nu tilflyder landbruget i form af direkte økonomiske tilskud, ikke ville være givet bedre ud, hvis man gav dem ud til investeringer i landbruget, så at produktiviteten kunne blive forøget, altså om man gennemførte en lovgivning med det sigte at fremhjelpe en højere produktivitet, hvorved landbruget blev sat i stand til det, som landbruget tørster mere efter end nogen anden: fuldt ud at kunne hjælpe sig selv. Jeg tror, at det inden for landbruget ikke føles rart at have de bistandsordninger, som man har i disse år. Den danske landmand vil helst kunne klare sig selv; derfor må sigtet være at sætte ham i stand dertil så hurtigt som overhovedet muligt, og derfor bør der ske en kapitaltilførsel med henblik på investeringer, så at produktiviteten kan blive forhøjet, så de færre landmænd uden at svede for meget kan opretholde produktionen og få et ordentligt udkomme.

Jeg tror, det er det punkt, som man bør tage op inden for landbrugspolitikken områder, og jeg mener, at forslaget om 50 mill. kr. til 6½ pct.s rente set i det perspektiv ikke løser noget som helst problem, men kun angriber et lille, jeg havde nær sagt et lille bitte hjørne af landbrugspolitikken. Det er muligvis noget, som landbrugsministeren foreslår for at hjælpe sit lovkompleks igennem folketinget, for at samle tilslutning til sine lovforslag, men jeg tror, at der er alt for lille et perspektiv heri; jeg

tror, at det er en anden måde, man må anskue landbrugets kapitalproblem på.

Landbrugsministeren (Chr. Thomsen): Jeg takker alle ordførerne for den, jeg vil gerne understrege meget velvillige behandling. Den lover godt for et fornuftigt resultat i udvalget.

De problemer, der har været ført frem her, svarer jo nogenlunde til dem, der blev trukket frem under førstebehandlingen i sidste folketingssamling, og jeg skal kun knytte enkelte bemærkninger til nogle få af udtalelserne.

Der har været talt en del om, efter hvilke retningslinjer man skulle udlåne de omtalte 50 mill. kr., og nogen har været inde på i den forbindelse at tale om arealstørrelse. Jeg tror, det fornuftigste og rigtigste må være, at når man låner ud til landmændene af disse 50 mill. kr., må det ske efter en individuel behandling og ikke efter en ganske bestemt arealstørrelse. Der blev nævnt et eksempel med at lægge 5 og 5 ha sammen; der kan jo udmærket være en landmand, som indretter sig sådan på de 10 ha, at han har en stor produktion. Også i dette tilfælde tror jeg, at man hæfter sig for meget ved netop arealstørrelsen i stedet for at se på, om det er et virkelig rationelt og bæredygtigt landbrug.

Hr. H. C. Toft var ligesom sidste gang inde på, at den grænse, der er sat for sammenlægning, skulle være højere. Jeg tror ikke, det er nødvendigt, således som det ligger i dag for dansk landbrug, at sætte en højere grænse. Hvad fremtiden vil bringe, hvordan det vil være om 20 eller 25 år, ved jeg ikke, men på nuværende tidspunkt føler jeg mig overbevist om, at det, der er foreslået i dette lovforslag, dækker det behov, vi har.

Flere af ordførerne har været inde på problemet om kirkens jord. Jeg vil derom oplyse, at der har været ført en del forhandlinger mellem kirkeministeriet og landbrugsministeriet, og jeg kan sige til dem, der har bekymring over de 20 pct., at kirkeministeren og jeg er enige om, at disse 20 pct., forskellen mellem 4 og 5 pct. i rente, dækkes af landbrugsministeriet. Jeg tror derfor, at dette problem er løst til alles tilfredshed, og i øvrigt tror jeg, at vi de to

[Landbrugsministeren.]

ministerier imellem er i stand til at løse de problemer om jordspørgsmål, der i det hele taget ligger os imellem, på en sådan måde, at både landbrugsministeriet og kirkeministeriet kan være tilfreds.

Hr. Skytte nævnte, at der sidste år var sammenlagt 4.000 landbrug, og tog det faktisk som bevis for, at sammenlægning var mulig under den nuværende jordlovgivning. Nu har der jo været nogle dispensationer imellem, og man kunne vel også udlægge det på den måde, at når udviklingen har været den, at der under nu-gældende lov er nedlagt 4.000 landbrugsejendomme på et år, beviser dette netop, at det er nødvendigt med en strukturlovgivning også på jordområdet inden for landbruget.

Må jeg til hr. Bækgaard sige, at det efterlyste lovforslag om generationsskiftespørgsmålet er bebudet i den skriftlige del af åbningstalen; vi håber hurtigt at blive færdige med sagen, så jeg kan fremsætte lovforslag herom i tinget.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagenes overgang til anden behandling
vedtoges uden afstemning.

Formanden: Jeg foreslår, at de 4 lovforslag henvises til et udvalg på 17 medlemmer. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Spørgsmål om meddelelse af orlov til folketingsmand Mohr Dam.

Formanden: Dersom ingen gør indsigelse, vil jeg betragte det som vedtaget, at den ønskede orlov meddeles. (Ophold). Det er vedtaget.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Spørgsmål om indkaldelse af stedfortræderen for folketingsmand Mohr Dam.

Formanden: Dersom ingen gør indsigelse, vil jeg betragte det som vedtaget, at stedfortræderen indkaldes. (Ophold). Det er vedtaget. Pastor Johan Nielsen vil herefter blive indkaldt som midlertidigt medlem af folketinget.

Der er ikke mere på dagsordenen.

Medlemmer af folketinget Poul Dam, Morten Lange og Aksel Larsen har meddelt mig, at de ønsker skriftligt at fremsætte:

Forslag til folketingsbeslutning om etablering af statslige forbindelser med stater, der er opstået ved deling af tidligere stater.

Skriftlig fremsættelse af forslag.

Ordføreren for forslagsstillerne (Poul Dam): Jeg har herved den ære for folketinget at fremsætte *forslag til folketingsbeslutning om etablering af statslige forbindelser med stater, der er opstået ved deling af tidligere stater.*

Som det fremgår af bemærkningerne, til-siger forslaget at få gjort ende på den tilstand, at Danmark kun anerkender og opretholder forbindelser med henholdsvis Syd-vietnams regering, Sydkoreas regering og Vesttysklands regering, men ikke anerkender eksistensen af statsdannelser med regeringer i henholdsvis Nordvietnam, Nordkorea og Østtyskland.

Alle de tre lande — Vietnam, Korea og Tyskland — er blevet delt som følge af verdenskrigen eller begivenheder, som står i forbindelse med denne. Delingen var i alle tilfælde forudsat som midlertidig og uden den hensigt, at der i hvert land skulle opstå to stater. Dette er imidlertid faktisk sket. For Koreas vedkommende i medfør af våbenstilstandsaftalen med Japan samt aftaler mellem Amerikas Forenede Stater og Sovjetunionen. For Vietnams vedkommende på grundlag af Genèveoverenskomsten af 1954. Hvad Tyskland angår, er de to tyske stater opstået på grundlag af den mellem de allierede magter aftalte zonedeling af Tyskland.

Det må forekomme urimeligt og skadeligt, at Danmark anerkender og opretholder normale statslige forbindelser med regeringerne i Vesttyskland, Sydkorea og Syd-vietnam, men ikke med regeringerne i Øst-tyskland, Nordkorea og Nordvietnam. Det